

*Малахова Лариса***ДИАЛЕКТИЧНИЙ ВЗАЄМОЗВ'ЯЗОК ГЛОБАЛЬНИХ ПРОБЛЕМ ТА РОЗВИТКУ СФЕРИ ТУРИЗМУ**

Сучасні глобалізаційні процеси пов'язали між собою всі держави світу, що призвело до значного збільшення масштабів проблем окремих регіонів та країн. У статті розглянуто взаємозв'язки глобальних проблем із розвитком сфери туризму та подорожей, які створюють діалектичну взаємодіючу систему. У ході дослідження проаналізовано характерні риси та класифікацію глобальних проблем. Виявлено взаємозв'язки та взаємний вплив розвитку сфери туризму з антропосоціальними, інтерсоціальними та природно-соціальними глобальними проблемами. Обґрунтовано, що існує як негативний вплив, так і, в певній мірі, позитивний вплив глобальних викликів людства на розвиток сфери туризму та подорожей. Запропоновано приділити особливу увагу діалектичним взаємозв'язкам цих явищ при пошуку вирішення глобальних проблем та подальшому розвитку індустрії туризму.

Ключові слова: глобальні проблеми, туризм, глобалізація, антропосоціальні проблеми, інтерсоціальні проблеми, природно-соціальні проблеми.

*Малахова Лариса***ДИАЛЕКТИЧЕСКАЯ ВЗАИМОСВЯЗЬ ГЛОБАЛЬНЫХ ПРОБЛЕМ И РАЗВИТИЯ СФЕРЫ ТУРИЗМА**

Современные глобализационные процессы связали между собой все государства мира, что привело к значительному увеличению масштабов проблем отдельных регионов и стран. В статье рассмотрены взаимосвязи глобальных проблем с развитием сферы туризма и путешествий, которые создают диалектическую взаимодействующую систему. В ходе исследования проанализированы характерные особенности и классификация глобальных проблем. Выявлены взаимосвязи и взаимозависимость развития сферы туризма с антропосоциальными, интерсоциальными и природно-социальными глобальными проблемами. Обосновано, что существует как негативное влияние, так и, в определенной степени, положительное влияние глобальных вызовов для человечества на развитие сферы

туризма и путешествий. Предложено уделить особое внимание диалектическим взаимосвязям этих явлений при поиске решения глобальных проблем и дальнейшему развитию индустрии туризма.

Ключевые слова: глобальные проблемы, туризм, глобализация, антропоциальная проблемы, интросоциальные проблемы, естественно социальные проблемы.

Malakhova Larisa

DIALECTICAL INTERDEPENDENCE OF GLOBAL PROBLEMS AND DEVELOPMENT OF TOURISM SPHERE

Modern globalization processes connected together all countries of the world, which led to a significant increase of scale of the individual regions and countries' problems. The article considers the relationship of global problems with development of tourism and travel industry, which creating a dialectical interacting system. The study analyzes the characteristics and classification of global problems. The article reveals the relationship and mutual influence of tourism on anthropological and social, intersocial, natural and social global problems. The author proves that there is a negative impact, and, to some extent, the positive impact of global challenges on development of tourism and travel sphere. A special attention is paid to dialectical relationship of these phenomenons in finding solutions of global problems and further development of the tourism industry.

Keywords: global problems, tourism, globalization, anthropological and social problems, intersocial problems, natural and social problems.

Постановка проблеми. Глобалізаційні процеси призвели до всеохоплюючого взаємозв'язку всіх країн світу, через що локальні, регіональні проблеми стали глобальними. Суперечливі процеси глобалізації загострили існуючі та породили нові проблеми. Людство зіткнулося з глобальними викликами, які є світовими проблемами загального характеру й наслідками нових факторів у світовому розвитку, що порушують стабільність нормального функціонування механізмів відтворення суспільного життя, міжцивілізаційних відносин, міжнародних політичних і економічних відносин у межах існуючого світового порядку. Тобто глобальні проблеми зачіпають усі сфери світового господарства, в тому числі, і сферу туризму. Взаємозв'язки глобальних проблем із розвитком сфери туризму та

подорожей створюють діалектичну взаємодіючу систему, яка потребує наукової розробки та дослідження.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Дослідженням глобальних проблем серед зарубіжних вчених займалися А. І. Алтухов, К. Арауджо, В. Г. Барановський, У. Бек, Д. М. Гвішиані, В. О. Дергачев, В. Ейкroyд, Е. Екxольм, З. М. Ільїна, О. В. Ішханов, Д. Медоуз, В. В. Загладін, А. Сен, О. Тоффлер, І. Т. Фролов, Дж. Форрестер, О. М. Чумаков та інші. Серед вітчизняних вчених значний внесок у вивчення міжнародних економічних відносин і глобальних проблем зробили А. П. Голіков, Д. Г. Лук'яненко, М. З. Мальський, М. М. Мацяx, О. І. Рогач, А. С. Філіпенко, С. А. Циганов та інші. Але питання взаємозв'язку глобальних проблем та світового розвитку сфери туризму досі залишається майже невивченим.

Метою дослідження є виявлення діалектичного взаємозв'язку сучасних глобальних проблем людства та розвитку сфери туризму по всьому світу, визначення наслідків даної взаємодії.

Виклад основного матеріалу. Щоб розглянути діалектичний взаємозв'язок глобальних проблем та розвитку сфери туризму, необхідно виявити характерні риси цих всесвітніх викликів та класифікувати їх. Так авторами монографії «Глобальні проблеми сучасності» (М. М. Максимова О. Н. Биков та ін. [1]) сформовано критерії, яким відповідають глобальні проблеми:

- мають загальнопланетарний характер за своїми масштабами і значенням, пов'язані з життєвими інтересами всіх народів, усіх держав і груп країн;
- несуть загрозу всьому людству, у разі їх невирішення, або загибель цивілізації чи суттєвий регрес умовам життя для сучасного і майбутнього розвитку всього людства;
- спричиняють значні економічні й соціальні втрати і потребують невідкладного вирішення;
- можуть бути вирішені спільними зусиллями всіх країн світу, сумісними діями всіх народів і співробітництвом у загальнопланетарному масштабі [1, с. 56].

Найбільш повну типологізацію глобальних проблем пропонують В. В. Загладін та І. Т. Фролов. Згідно з їх дослідженням, усі глобальні проблеми поділяються на три великі групи. Першу групу становлять інтерсоціальні проблеми, що

пов'язані з відносинами між основними спільнотами світового господарства, які мають єдині політичні, економічні та інші інтереси. Друга група об'єднує антропосоціальні проблеми, які породжені взаємодією суспільства і природи. Третя група проблем – природно-соціальна, які безпосередньо пов'язана з людиною, з її індивідуальним буттям [2, с. 26]. Дана класифікація глобальних представлена у таблиці 1.

Таблиця 1

Класифікація глобальних проблем за сферами виникнення

Групи проблем		
Інтерсоціальні (взаємодія держав, різних суспільно-економічних систем)	Антропосоціальні (відносини між людиною і суспільством)	Природно-соціальні (взаємодія людини і суспільства з природою)
Проблема миру та розброснення	Розвиток науково-технічного прогресу	Екологічна проблема
Світового соціально-економічного розвитку	Демографічна проблема	Сировинна проблема
Подолання відсталості країн і регіонів	Охорона здоров'я	Енергетична проблема
Міжнародний тероризм	Криза культури й моральності	Продовольча проблема
Протиріччя у забезпеченні сталого розвитку світу	Проблема урбанізації	Проблема Світового океану

Примітка: таблиця систематизована автором за матеріалами [2, с. 26-28]

Виявимо взаємозв'язок розвитку сфери туризму з усіма групами глобальних проблем. Спочатку проілюструємо зв'язок сфери туризму та подорожей з інтерсоціальними проблемами людства.

Проблема економічної відсталості країн «третього світу» прямо впливає на розвиток сфери туризму у країнах, що розвиваються. Так на виїзному туризмі економічна відсталість позначається у тому, що більшість туристів із розвинених країн не відвідують такі країни через відсталу інфраструктуру, високий рівень злочинності, відсутність комфортабельних та безпечних умов відпочинку. Внутрішній та виїзний туризм також зазнають великих збитків через бідність населення, тому що більшість людей, що проживають у

економічно відсталих країнах, подорожують дуже рідко, або взагалі не подорожують через брак коштів.

Так, у країнах Азії, Африки та Латинської Америки в умовах крайнього зубожіння живе більше ніж 1,2 млрд. людей, або 22% всього населення цих регіонів [3]. Половина бідних людей існує на 1 дол. на день, друга половина – на 2 дол. Бідність і злидні особливо характерні для країн Тропічної Африки, де на 1-2 дол. на день живе майже половина всього населення [3]. Тобто, таких доходів не вистачає навіть на повноцінне харчування, не говорячи вже про інші соціальні потреби.

До цієї групи глобальних проблем також відносяться проблема міжнародного тероризму і миру та розбросення, які також мають вплив на розвиток туризму у світі. Країни, у яких відбуваються озброєні конфлікти, існує загрози тероризму, туристи відвідують дуже рідко. На жаль, прикладом такої країни стала й Україна, озброєний конфлікт на Сході країни призвів до катастрофічно низького потоку туристів до нашої держави.

Тісний зв'язок з розвитком сфери туризму також мають антропосоціальні проблеми, серед яких можна виділити проблему охорони здоров'я, урбанізації, демографічну та проблему розвитку науково-технічного прогресу.

На розвиток сфери туризму впливає демографічна проблема. На нашу думку, цей взаємозв'язок проявляється в тому, що в країнах, що розвиваються, відбувається неконтрольований приріст населення, що живе в умовах економічної відсталості. Ця ситуація призводить до неспроможності населення таких країн подорожувати як в середині країни, так і за її межами. У розвинених країнах спостерігається інша тенденція – зниження кількості населення, що негативно позначається на виїзному та внутрішньому туризмі.

Розвиток сфери туризму, у певній мірі, пов'язаний із проблемою охорони здоров'я, це проявляється у тому, що деякі люди подорожують з метою отримання серйозної медичної допомоги, яку вони не можуть отримати у своїй країні. Також дуже популярним серед туристів є лікувально-оздоровчий туризм, метою якого є профілактика та лікування багатьох хвороб. Тобто, проблеми зі здоров'ям спонукають людей до подорожей та відпочинку з метою поліпшення свого фізичного стану.

Проблема урбанізації також впливає на розвиток сфери туризму. Так кількість міст по всьому світу невпинно зростає, що призводить до зменшення площ сільської місцевості та природних територій, що значно скорочує потенціал туристичних ресурсів країн. З іншого боку, урбанізація призводить до того, що люди хочуть відпочивати у сільській місцевості, на природі, що, у свою чергу, збільшує навантаження на неурбанізовані території та створює інші проблеми, наприклад, екологічні.

Проблема розвитку науково-технічного прогресу також має значний вплив на розвиток туризму у світі. З одного боку, науково-технічний прогрес значно сприяє збільшенню кількості туристичних подорожей. Так, високі технології значно спростили для туристів багато речей: з'явилися швидкісні поїзди, літаки; готельні номери обладнані всією необхідною технікою; будь-яка людина, що має Інтернет, може самостійно без звернення до туристичних фірм підібрати собі тур, скориставшись послугами спеціальних сайтів, не виходячи із своєї домівки. Але з іншого боку, стрімкий розвиток науки і техніки, у певній мірі, погано впливає на стан природи, погіршує екологічні умови та тим самим негативно позначається на туристичних ресурсах нашої планети. Світ технологій поглинає деяких людей, що призводить до зниження їх інтересу до навколишнього середовища, подорожей, їх задоволення і віртуальна реальність замість відпочинку та пізнання нового за межами території свого проживання.

Розвиток сфери туризму також взаємопов'язаний з проблемами природно-соціального характеру, а саме з енергетичною, екологічною та проблемою Світового океану.

Розвиток туристичної індустрії та глобальної екологічної проблеми має двоякий характер. З одного боку, у процесі туристичної діяльності неминуче відбувається зміна навколишнього природного середовища. При цьому негативні зміни переважають, завдаючи їй значний і все зростаючий збиток. Можна наводити безліч прикладів, коли туристи забруднюють екологічне середовище, тим самим загострюючи глобальну екологічну проблему. З іншого боку, екологічна проблема має наслідки для розвитку індустрії туризму. Основні наслідки впливу змін клімату на туризм можуть бути зведені до наступного: вплив на географічний простір подорожі (будуть порушені запаси прісної води, що призведе до поглиблення складної

ситуації з водопостачанням туристських районах); вплив на попит (туристи при виборі відпочинку орієнтуються на клімат дестинації) [4]. Тобто, екологічна проблема та розвиток сфери туризму знаходяться у великій взаємозалежності та мають негативні наслідки для один одного.

Енергетична проблема має вплив на розвиток сфери туризму через використання палива для транспорту. Кожне подорожчання нафти призводить до збільшення вартості подорожей, а це, в свою чергу, призводить до скорочення попиту на туризм серед певних мало захищених прошарків суспільства.

Взаємний вплив та зв'язок між собою мають проблема Світового океану та розвиток індустрії туризму. У першу чергу, численні туристичні подорожі забруднюють величезні ресурси Світового океану та загострюють його екологічні проблеми. А, у свою чергу, ці ж екологічні проблеми відлякують туристів від забруднених туристичних дестинацій, тим самим зменшуючи туристичні потоки та валютні надходження до цього регіону.

Таким чином, розвиток світової сфери туризму прямо чи посередньо пов'язаний з більшістю глобальних проблем людства. Частіше за все ці проблеми мають негативні наслідки для розвитку туристичної індустрії.

Висновки. У результаті проведеного дослідження можна зробити висновок, що світова туристична сфера знаходиться під впливом більшості глобальних проблем людства. Більшість з цих проблем негативно впливають на розвиток сфери туризму та подорожей, але є і такі проблеми, які, в певній мірі, мають позитивний вплив. Наприклад, проблема охорони здоров'я стимулює людей подорожувати з метою лікування та оздоровлення, тотальна урбанізація змушує населення великих міст виїжджати на природу з метою рекреації, а невпинний розвиток науково-технічного прогресу відкриває величезні можливості для самостійної організації відпочинку туристами. Але, з іншого боку, бідність, проблеми з екологією, нестача енергетичних ресурсів, загрози тероризму, війни значно скорочують можливості для розвитку сфери туризму. Тобто взаємозв'язок всесвітніх викликів людства та розвитку туристичної сфери є дуже тісним та має бути обов'язково взятий до уваги при вирішенні глобальних проблем та подальшому процесі росту

подорожей туристів.

Література

1. Максимова М. М. Глобальные проблемы современности / М. М. Максимова, О. Н. Быков, Г. И. Мирский. – М. : Мысль, 1981.–285 с.

2. Фролов И. Т. Глобальные проблемы современности: научный и социальный аспекты / И. Т. Фролов., В. В. Загладин. – М.: Международные отношения, 2002. – 238 с.

3. Офіційний сайт ООН [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.un.org/ru/ecosoc/ifad/>

4. Кострюкова О. Влияние глобальных факторов на развитие регионального туризма в посткризисный период в регионах Российской Федерации / О. Кострюкова, А. Егорова [Электронный ресурс]. – Режим доступа : [//http://www.freun-conference.engec.ru/upload/files/188-192.pdf](http://www.freun-conference.engec.ru/upload/files/188-192.pdf)

1. Maksy`mova M. M. Global`nue problemu sovremennosty` / M. M. Maksy`mova, O. N. Bukov, G. Y`. My`rsky`j. –M.: Musl`, 1981.–285 s.

2. Frolov Y`.T. Global`nue problemy sovremennosty` : nauchnyj y` socy`al`nij aspektu / Y`.T. Frolov., V.V. Zaglady`n. – M.: Mezhdunarodnie otnosheny`ya, 2002. – 238 s.

3. Oficijnuy`j sajт ООН [Elektronny`j resurs]. – Rezhy`m dostupu : <http://www.un.org/ru/ecosoc/ifad/>

4. Kostryukova O. Vly`yany`e global`nix faktorov na razvy`ty`e regy`onal`nogo tury`zma v postkry`zy`snyj pery`od v regy`onax Rossy`jskoj Federacy`y` / O. Kostryukova, A. Egorova [Elektronny`j j resurs]. – Rezhy`m dostupa : [//http://www.freun-conference.engec.ru/upload/files/188-192.pdf](http://www.freun-conference.engec.ru/upload/files/188-192.pdf)

Рецензент: Балджи М.Д. д.е.н., професор, зав. каф. економіки та управління національним господарством Одеського національного економічного університету

18.05.2015